

בְּשֵׁם ה', אֵל עֹלָם (בראשית כא, לג).

גם-אלה לחכמים: הבר-פנים במשפט כל-טוב.

אמר, לרשע צדיק אתה: יקבהו עמים; יזעמוהו לאמים.

ולמוכחים ינעם; ועליהם, תבוא ברבת-טוב (משלי כד, כג-כה).

ספר ארבעה עשר והוא ספר שופטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות סנהדרין והענשין המסורין להם, הלכות עדות, הלכות ממרים, הלכות אבל, הלכות מלכים ומלחמות.

הלכות סנהדרין והענשין המסורין להם. יש בכללן שלוש מציאות עשר מציאות עשה, ועשרים מציאות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים; (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט; (ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו המחיבין באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ילמד חובה מי שלמד זכות בדיני נפשות; (ו) להרג בסקלה; (ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסיף; (ט) להרג בחנק; (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו; (יב) שלא תלין נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף; (יד) להלקות לרשע; (טו) שלא יוסיף בהפית הלוקה; (טז) שלא להרג נקי באמדין הדעת; (יז) שלא לענש אנוס; (יח) שלא לחוס על הורג חברו או חובל בו; (יט) שלא לרחם על הדל בדין; (כ) שלא להדר גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על בעל עברות, אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא לעול משפט; (כג) שלא להטות משפט גר יתום; (כד) לשפט בצדק; (כה) שלא ליראה בדין מאיש זרוע; (כו) שלא לקח שחד; (כז) שלא לשא שמע שוא; (כח) שלא לקלל הדיינים; (כט) שלא לקלל הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הכשרים.

הלכות עדות. יש בכללן שמונה מציאות שלוש מציאות עשה, וחמש מציאות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להעיד בבית דין למי שיודע לו עדות; (ב) לדרש ולחקר העדים; (ג) שלא יורה העד בדין זה שהעיד עליו, בדיני נפשות; (ד) שלא יקום דבר בעדות אחד; (ה) שלא יעיד בעל עברה; (ו) שלא יעיד קרוב; (ז) שלא להעיד בשקר; (ח) לעשות לעד זומם כאשר זמם.

הלכות ממרים. יש בכללן תשע מציאות שלוש מציאות עשה, ושש מציאות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות על פי התורה שיאמרו בית דין הגדול; (ב) שלא לסור מדבריהם; (ג) שלא להוסיף על התורה, לא במציאות שבכתב, ולא בפרושן שלמדנו מפי השמועה; (ד) שלא לגרע מן הכל; (ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא להכות אב ואם; (ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם; (ט) שלא יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו. הלכות אבל. יש בכללן ארבע מציאות אחת מציאות עשה, ושלוש

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטֶן: (א) לְהִתְאַבֵּל עַל הַקְּרוֹבִים, וְאַפְלוּ כוֹהֵן מִטָּמֵא וּמִתְאַבֵּל עַל הַקְּרוֹבִים, וְאִין אָדָם מִתְאַבֵּל עַל הַרוּגֵי בֵּית דִּין, וּלְפִי זֶה כָּלִלְתִּי הַלְכוֹת אֱלוּ בִּסְפָר זֶה שֶׁהֵן מַעֲיִן קְבוּרָה בְּיוֹם מִיתָה שְׁהִיא מִצְוֹת עֲשֶׂה; (ב) שְׁלֹא יִטָּמֵא כוֹהֵן גָּדוֹל לְקְרוֹבִים; (ג) שְׁלֹא יִכָּנֵס עִם הַמֶּת בְּאַהֲלִי; (ד) שְׁלֹא יִטָּמֵא כוֹהֵן הַדְּיוֹט לְנֶפֶשׁ אָדָם אֶלָּא לְקְרוֹבִים בִּלְבָד.

הַלְכוֹת מַלְכִּים וּמִלְחָמוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלוֹשׁ וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת עֲשֶׂה מִצְוֹת עֲשֶׂה, וּשְׁלוֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטֶן: (א) לְמַנּוֹת מֶלֶךְ מִיִּשְׂרָאֵל; (ב) שְׁלֹא יִמָּנֶה מִקְּהֵל גָּרִים; (ג) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים; (ד) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים; (ה) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ כֶּסֶף וְזָהָב; (ו) לְהַחֲרִים שְׁבַעַה עַמּוּמִין; (ז) שְׁלֹא לְהַחֲיוֹת מִהֵן נִשְׁמָה; (ח) לְמַחֲוֹת זֶרְעוֹ שְׁלַעֲמָלֶק; (ט) לְזַכֵּר מַה שֶׁעָשָׂה עִמָּלֶק; (י) שְׁלֹא לְשַׁכַּח מַעֲשָׂיו הָרָעִים וְאָרִיבְתוּ בְּדֶרֶךְ; (יא) שְׁלֹא לְשַׁכַּח בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם; (יב) לְשַׁלַּח שָׁלוֹם לְיוֹשְׁבֵי הָעִיר כְּשֶׁצָּרִים עָלֶיהָ, וּלְדוֹן בָּהּ כְּאִשֶּׁר מִפָּרֶשׁ בַּתּוֹרָה, אִם תְּשָׁלִים וְאִם לֹא תְשָׁלִים; (יג) שְׁלֹא לְדַרֵּשׁ שָׁלוֹם מֵעַמּוּן וּמוֹאָב בִּלְבָד, כְּשֶׁצָּרִים עָלֶיהֶן; (יד) שְׁלֹא לְהַשְׁחִית אֵילָנֵי מֵאֲכָל בְּמִצּוֹר; (טו) לְהַתְקִין יָד שִׁיִּצְאוּ בּוֹ בַּעֲלֵי הַמַּחֲנֶה לְהַפְנוֹת בּוֹ; (טז) לְהַתְקִין יָתֵד לַחֲפָר בּוֹ; (יז) לְמַשַּׁח כוֹהֵן לְדַבֵּר בְּאָזְנֵי אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא בְּשַׁעַת הַמִּלְחָמָה; (יח) לְהַיּוֹת מְאָרֶס וּבּוֹנָה בְּנִין וְנוֹטֵעַ כָּרִם שְׁמֵחִים בְּקִנְיָנָן שָׁנָה תְּמִימָה, וּמַחֲזִירִין אוֹתָן מִן הַמִּלְחָמָה; (יט) שְׁלֹא לַעֲבֹר עָלֶיהֶן דָּבָר, וְלֹא יֵצְאוּ אֶפְלוּ לְצָרָפִי הָעִיר וְצָרָפִי הַגְּדוּד וְדוּמָה לָהֶן; (כ) שְׁלֹא לַעֲרֹץ וּלְחַזֹּר לְאַחֹר בְּשַׁעַת הַמִּלְחָמָה; (כא) דִּין יִפֹּת תֹּאֵר; (כב) שְׁלֹא תִמְכֹּר יִפֹּת תֹּאֵר; (כג) שְׁלֹא יִכְבֹּשׁנָה לַעֲבָדוֹת אַחֵר שֶׁנִּבְעָלָה.

נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בִּסְפָר זֶה, אַרְבַּע וְשִׁבְעִים מִהֵן שִׁבַּע וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְשִׁבַּע וְאַרְבַּעִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין וְהַעֲנָשִׁין הַמְּסוּרִין לָהֶם

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלוֹשִׁים מִצְוֹת עֲשֶׂה מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטֶן: (א) לְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים; (ב) שְׁלֹא לְמַנּוֹת דִּין שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ דֶּרֶךְ הַמִּשְׁפָּט; (ג) לְנִטּוֹת אַחֲרֵי רַבִּים, אִם נִחְלָקוּ הַשׁוֹפְטִים; (ד) שְׁלֹא לְהַרְגֵּם אִם רַבּוּ הַמַּחֲבִיבִין בְּאִישׁ אֶחָד, עַד שִׁיִּהְיוּ יָתֵר שְׁנַיִם; (ה) שְׁלֹא יִלְמַד חוֹבָה מִי שֶׁלֹּמַד זְכוֹת בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת; (ו) לְהַרְגֵּם בְּסִקְלָה; (ז) לְהַרְגֵּם בְּשִׁרְפָה; (ח) לְהַרְגֵּם בְּסִיף; (ט) לְהַרְגֵּם בְּחֶנֶק; (י) לְתַלּוֹת; (יא) לְקַבֵּר הַנֶּהָרֵג בְּיוֹם הַרִיגָתוֹ; (יב) שְׁלֹא תָלִין נִבְלָתוֹ; (יג) שְׁלֹא לְהַחֲיוֹת מְכַשֵּׁף; (יד) לְהַלְקוֹת לָרָשָׁע; (טו) שְׁלֹא יוֹסִיף בַּהֲפִיַת הַלּוֹקָה; (טז) שְׁלֹא לְהַרְגֵּם נָקִי בְּאֶמְדֵּן הַדַּעַת; (יז) שְׁלֹא לַעֲנֹשׁ אָנוּס; (יח) שְׁלֹא לַחוּס עַל הוֹרֵג חֵבְרוֹ אוֹ חוֹבֵל בּוֹ; (יט) שְׁלֹא לְרַחֵם עַל הַדֹּל בְּדִין; (כ) שְׁלֹא לְהַדִּיר גָּדוֹל בְּדִין; (כא) שְׁלֹא לְהַטּוֹת הַדִּין עַל בָּעַל עֲבֵרוֹת, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא חוֹטֵא; (כב) שְׁלֹא לַעֲוֹל מִשְׁפָּט; (כג) שְׁלֹא לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם; (כד) לְשַׁפֵּט בְּצֶדֶק; (כה) שְׁלֹא לִירְאֶה בְּדִין מֵאִישׁ זָרוּעַ; (כו) שְׁלֹא לִקַּח שֹׁחַד; (כז) שְׁלֹא לִשְׂאֵל שִׁמְעַ שְׂוֵא; (כח) שְׁלֹא לִקְלָל הַדִּינָיִם; (כט) שְׁלֹא לִקְלָל הַנָּשִׂיא; (ל) שְׁלֹא לִקְלָל אָדָם מִשְׁאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַכֹּשֵׁרִים. וּבְאֹר מִצְוֹת אֱלוּ בְּפָרְקִים אֱלוּ.

הלכות סנהדרין פרק א

א. מצות עשה שלתורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך, שנאמר "שפטים ושטרים, תתן-לך בכל-שעריך" (דברים טז, יח). שופטים אלו הדיינים הקבועין בבית דין, ובעלי דינין באים לפניהם.

ב. השוטרים אלו בעלי מקל ורצועה, והם העומדים לפני הדיינים המסבבין בשוקים ועל החניות לתקן השערים והמדות, ולהכות כל מעות; וכל מעשיהם על פי הדיינים. וכל שיראו בו ערות דבר מביאין אותו לבית דין, ודינין אותו כפי רשעו.

ג. אין אנו חייבין להעמיד בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בחוצה לארץ, אינן חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך: שנאמר "תתן-לך בכל-שעריך, אשר ה' אלהיך נתן לך" (דברים טז, יח).

ד. כמה בתי דינין קבועין יהיו בישראל, וכמה יהיה מנינם: קובעין בתחלה בית דין הגדול במקדש, והוא הנקרא סנהדרין גדולה. ומנינם אחד ושבעים שנאמר "אספה-לי שבעים איש מזקני ישראל" (במדבר יא, טז) ומשה על גביהן שנאמר "והתיצבו שם עמך" (שם), הרי שבעים ואחד.

ה. הגדול בחכמה שבכלן מושיבין אותו ראש עליהן, והוא ראש הישיבה; והוא שקורין אותו חכמים נשיא בכל מקום, והוא העומד תחת משה רבנו. ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש, ויושב מימינו, והוא הנקרא אב בית דין.

ו. ושאר השבעים יושבין לפני שניהם, כפי מעלתם: כל הגדול מחברו בחכמה, יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מחברו; והם יושבין בכמו חצי גרן בעגול, כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין את כלן.

ז. ועוד מעמידין שני בתי דינין שלשלושה ועשרים, שלושה ועשרים אחד על פתח העזרה, ואחד על פתח הר הבית.

ח. ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל שיש בה מאה ועשרים או יותר, סנהדרין קטנה; ויושבת בשער העיר, שנאמר "והציגו בשער משפט" (עמוס ה, טו). וכמה יהיה מנינה, שלושה ועשרים דין. והגדול בחכמה שבכלן, ראש עליהן; והשאר יושבין בעגול כמו חצי גרן, כדי שיהיה הראש רואה את כלן.

ט. עיר שאין בה מאה ועשרים, מעמידין בה שלושה דינין: שאין בית דין פחות משלושה, כדי שיהיה בהן רב ומעוט, אם היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדיינים.

י. כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה בלה, ואחד יודע לשמע ויודע לשאל ולהשיב אין מושיבין בה סנהדרין, אף על פי שיש בה אלפים מישראל. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד שראוי לדבר ואחד ראוי לשמע הרי זו סנהדרין. היו בה שלושה, הרי זו בינונית; היו בה ארבעה יודעים לדבר, הרי זו סנהדרין חכמה.

יא. כל סנהדרין קטנה מושיבין לפניהן שלוש שורות שלתלמידי חכמים, בכל שורה ושורה שלושה ועשרים איש: שורה ראשונה קרובה לסנהדרין, ושורה שניה למטה ממנה,

ושלישית למטה ממנה. וכל שורה ושורה, יושבין בה לפי מעלתן בחכמה.

יב. אם נחלקו הסנהדרין, וצרכו לסמוך אחד להוסיף על מנינן סומכין מן הראשונה גדול שבה. והראשון שבשורה שניה בא ויושב בסוף שורה הראשונה כדי למלאות חסרונה, והראשון שבשלישית בא ויושב בסוף שורה שניה; ובדרין להן אחד משאר הקהל, ומושיבין אותו בסוף השורה השלישית. וכן אם צרכו לסמוך שני או שלישי, על הסדר הזה הם עושין.

יג. כל מקום שיש בו סנהדרין יהיו שם שני סופרי דינין עומדין לפניהם, אחד מן הימין ואחד מן השמאל; אחד כותב דברי המזכין, ואחד כותב דברי המחיבין.

יד. ולמה אין מעמידין סנהדרין אלא בעיר שיש בה מאה ועשרים: כדי שיהיו מהן סנהדרין שלעשרים ושלושה, ושלוש שורות שלתשעה וששים, ועשרה בטלנין שלבית הכנסת, ושני סופרים, ושני חזנים, ושני בעלי דינין, ושני עדים, ושני זוממין, ושני זוממי זוממין, ושני גבאי צדקה, ועוד אחד כדי שיהיו שלושה לחלק הצדקה, ורופא אמן, ולבלר, ומלמד תינוקות הרי מאה ועשרים.

הלכות סנהדרין פרק ב

א. אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה בין בקטנה אלא אנשים חכמים ונבונים, מפלאין בחכמת התורה, בעלי דעה מרבה, ויודעין קצת משאר חכמות, כגון רפואות, וחשבון תקופות ומזלות, ואצטגנינות, ודרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים והבלי עבודה זרה וכיוצא באלו, כדי שיהיו יודעין לדון אותם.

ב. ואין מעמידין בסנהדרין אלא כוהנים ולוויים וישראלים מיחסים, הראויין להשיא לכהנה שנאמר "והתיצבו שם עמך" (במדבר יא, טז), בדומין לך בחכמה וביראה וביחוס. ומצוה להיות בסנהדרי גדולה כוהנים ולוויים, שנאמר "ובאת, אל-הכהנים הלויים" (דברים יז, ט); ואם לא מצאו אפלו כלם ישראל, הרי זה מתר.

ג. אין מעמידין בכל סנהדרין לא זקן מפלג בשנים ולא סריס, מפני שיש בהן אכזריות, ולא מי שאין לו בנים, כדי שיהיה רחמן. ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין, שאסור לחלק עליו ולמרות דבריו; אבל מושיבין כוהן גדול, אם היה ראוי בחכמה.

ד. מלכי בית דויד אף על פי שאין מושיבין אותם בסנהדרין דנין הם את העם, ודנין אותם אם יש עליהן דין. אבל מלכי ישראל אין דנין ואין דנין אותם, לפי שאינן נכנעין לדברי תורה: שמה תבוא מהן תקלה.

ה. כשם שבית דין מנקין בצדק, כך צריכין להיות מנקין מפל מומי הגוף. וצריך להשתדל ולבדק ולחפש שיהיו כלן בעלי שיבה, בעלי קומה, בעלי מראה, נבונים לחש, ושיהיו יודעין ברב הלשונות כדי שלא תהיה סנהדרין שומעת מפני התרגמן.

ו. בית דין שלשלושה אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל אלו הדברים, צריך שיהיה בכל אחד מהן שבעה דברים; ואלו הן חכמה, ויראה, וענוה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להן, ובעלי שם טוב.

ז. וכל אלו הדברים מפרשין הן בתורה: הרי הוא אומר "אנשים חכמים ונבנים" (דברים א, יג), הרי בעלי חכמה אמור. "וידעים לשבטיכם" (שם), אלו שרות הבריות נוחה מהם; ובמה יהיו אהובים לבריות, בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש שפלה, וחרבתן טובה, ומשאן ודבורן בנחת עם הבריות.

ח. ולהלן הוא אומר "אנשי-חיל" (שמות יח, כא; שמות יח, כה), אלו שהן גבורים במצוות ומדקדקים על עצמן וכובשין את יצרן, עד שלא יהיה להן שם גנאי ולא שם רע, ויהיה פרקן נאה. ובכלל "אנשי-חיל" שיהיה להן לב אמיץ להציל עשוק מיד גוֹזֵל, כענין שנאמר "ויקם משה ויושען" (שמות ב, יז). ומה משה רבנו "ענו" (במדבר יב, ג), אף כל דין צריך להיות ענו.

ט. "יראי אלהים" (שמות יח, כא), כמשמעו. "שנאי בצע" (שם) אפלו ממון שלהם אינן נבהלין עליו, ולא רודפין לקבץ הממון: שכל מי שהוא "נבהל להון" . . . חסר יבאנו" (משלי כח, כב).

י. "אנשי אמת" (שמות יח, כא) שיהיו רודפין אחר הצדק מחמת עצמן בדעתן, אוהבין את האמת ושונאין את החמס, ובורחין מפל מיני העול.

יא. אמרו חכמים, שמבית דין הגדול היו שולחין בכל ארץ ישראל, ובודקין: כל מי שמצאנוהו חכם, וירא חטא, ענו, ושפוי, ופרקו נאה, ורוח הבריות נוחה המנו עושין אותו דין בעירו. ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית, ומשם מעלין אותו לפתח העזרה, ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול.

יב. בית דין שלשלושה שהיה אחד מהן גר הרי זה פסול, עד שתהיה אמו מישראל. היה אחד מהן ממזר אפלו שלשתן ממזרין, הרי אלו פשרין לדון. וכן אם היה כל אחד מהן סומה באחת מעיניו פשר, מה שאין כן בסנהדרין. אבל הסומה בשתי עיניו, פסול לכל.

יג. אף על פי שאין בית דין פחות משלושה מתר לאחד לדון מן התורה, שנאמר "בצדק, תשפט עמיתך" (ויקרא יט, טו). ומדברי סופרים, עד שיהיו שלושה; ושנים שדנו, אין דיניהן דין.

יד. אחד שהיה ממחה לרבים, או נוטל רשות מבית דין הרי זה מתר לו לדון יחידי, אבל אינו חשוב בית דין. ואף על פי שהוא מתר, מצות חכמים היא שיושיב עמו אחרים: אמרו חכמים, אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי, אלא אחד.

טו. יש לאדם לעשות דין לעצמו, אם יש בידו כוח: הואיל וכדת וכהלכה הוא עושה, אינו חייב לטרח ולהביא לבית דין, אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו, אלו נתאחר ובא לבית דין. לפיכך אם קבל עליו בעל דינו, והביאו לבית דין, ודרשו ומצאו שעשה כהלכה, ודין אמת דן לעצמו אין סותרין את דינו.

טז. אף על פי שבית דין שלשלושה, בית דין שלם הוא, כל זמן שהן רבים, הרי זה משפח; ומוטב שיחתך הדין באחד

עָשָׂר, יוֹתֵר מֵעֶשְׂרֶה. וצָרִיכִין שִׁיְהִיּוּ הַיּוֹשְׁבִים כָּלֶם שָׁם בְּבֵית דִּין, תְּלִמְדֵי חֲכָמִים וְרֹאוּיִין. וְאִסּוּר לְאָדָם חָכֵם שִׁיִּשֵּׁב בְּדִין, עַד שִׂידַע עִם מִי יֵשֵׁב: שְׂמָא יִצְטָרֵף עִם אֲנָשִׁים שְׂאִינָן הַגּוֹנִים; וְנִמְצָא בְּכָלֶל קָשֶׁר בּוֹגְדִים, לֹא בְּכָלֶל בֵּית דִּין.

הַלְבוֹת סְנֵה־דִרִין פֶּרֶק ג

א. עַד אֵימָתִי יוֹשְׁבִין הַדִּינִין בְּדִין: סְנֵה־דִרִי קִטְנָה וּבֵית דִּין שְׁלֹשָׁה יוֹשְׁבִין מֵאַחַר תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, עַד סוֹף שֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם. אָבֵל בֵּית דִּין הַגָּדוֹל הָיוּ יוֹשְׁבִין מִתְּמִיד שְׁלֹשָׁה, עַד תְּמִיד שְׁלִבִין הָעֶרְבִים; וּבְשַׁבָּתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים, הָיוּ יוֹשְׁבִין בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שְׁבַהֲרַ הַבֵּית.

ב. אֵין בֵּית דִּין שְׁלֹשְׁבָעִים וְאַחַד, צָרִיכִין שִׁיְהִיּוּ כָּלֶן יוֹשְׁבִין כְּאַחַד בְּמָקוֹמָן שְׁבִמְקַדָּשׁ; אֲלֹא בַּעַת שִׁיְהִיּוּ צָרִיכִין לְהִתְקַבֵּץ, מִתְקַבְּצִין כָּלֶן, וּבִשְׁאָר הָעֵתוֹת, כָּל מִי שִׁיְהִיָּה לוֹ עֶסֶק יֵצֵא לַעֲשׂוֹת חֲפָצוֹ וְחוּזָר: וְהוּא שְׁלֹא יִפְחָתוּ מַעֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה יוֹשְׁבִין תְּמִיד, כָּל זְמַן יִשְׁיבָתָן. צָרֵף אֶחָד מֵהֶן לַצָּאֵת, הָרִי זֶה מִסְתַּכֵּל בְּחִבְרֵי הַנְּשֹׂאָרִים: אִם יִשְׂאָר שָׁם עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, יֵצֵא; וְאִם לָאוּ, לֹא יֵצֵא עַד שִׁיבּוֹא אַחֵר.

ג. אֵין מִתְחִילִין אֶת הַדִּינִין בַּלִּילָה: מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שְׁהַדִּינִין כְּנִגְעִים, שְׁנֹאֲמָר "כָּל-רִיב וְכָל-נִגְעָ" (דְּבָרִים כ"א, ה) מֵה רְאִיתָ נִגְעִים בַּיּוֹם, אֵף הַדִּינִין בַּיּוֹם. וְכֵן אֵין מְקַבְּלִין עֲדוּת, וְלֹא מְקִימִין שְׁטָרוֹת בַּלִּילָה. וּבְדִינֵי מְמוֹנוֹת אִם הִתְחִילוּ בַּיּוֹם, מִתָּר לִגְמַר הַדִּין בַּלִּילָה.

ד. הַנְּחָלוֹת פְּדִינִין, שְׁנֹאֲמָר בָּהֶן "לְחַקֵּת מִשְׁפָּט" (בְּמִדְבָר כ"ז, י"א); לְפִיכָף אֵין מְפִילִין נְחָלוֹת בַּלִּילָה. שְׁנִים שְׁנִכְנָסוּ לְבִקְרָא אֶת הַחוּלָה, וְצוּהָ בַּפְּנִיָּהם כּוֹתְבִים, וְאֵין עוֹשִׂין דִּין. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה רְצוּ, כּוֹתְבִין; רְצוּ, עוֹשִׂין דִּין: בְּמֵה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בַּיּוֹם; אָבֵל בַּלִּילָה, כּוֹתְבִין וְאֵין עוֹשִׂין דִּין.

ה. כָּל בֵּית דִּין שְׁלִישִׁי־רֵאֵל שֶׁהוּא הַגּוֹן, שְׁכִינָה עִמָּהֶן; לְפִיכָף צָרִיכִין הַדִּינִין לִישֵׁב בְּאֵימָה וְיִרְאָה, וְעֲטִיפָה וְכִבְד רֹאשׁ. וְאִסּוּר לְהַקְלֵל רֹאשׁ אוֹ לְשַׁחֵק אוֹ לְסַפֵּר בְּשִׁיחָה בְּטִלָּה בְּבֵית דִּין, אֲלֹא בְּדְבָרֵי תוֹרָה וְחֲכָמָה.

ו. כָּל סְנֵה־דִרִין אוֹ מֶלֶךְ אוֹ רֹאשׁ גָּלוּת שֶׁהֶעֱמִידוֹ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל דִּין שְׂאִינּוּ הַגּוֹן, וְאִינּוּ חָכֵם בְּחֲכָמַת הַתּוֹרָה, וְרֹאוּי לְהִיּוֹת דִּין אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּלוּ מַחְמָדִים, וַיֵּשׁ בּוֹ טוֹבוֹת אַחֲרוֹת הָרִי זֶה שֶׁהֶעֱמִידוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה: שְׁנֹאֲמָר "לֹא-תִפְּרֹו פָּנִים בְּמִשְׁפָּט" (דְּבָרִים א', י"ז) מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה מְדַבֵּר כְּנִגְדֵּי הַמְּמָנָה לְהוֹשִׁיב הַדִּינִין.

ז. אָמְרוּ חֲכָמִים, שְׂמָא תֹאמַר אִישׁ פְּלוֹנִי נָאָה אוֹשִׁיבְנּוּ דִּין, אִישׁ פְּלוֹנִי קְרוּבִי אוֹשִׁיבְנּוּ דִּין, אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹדֵעַ בְּכָל לְשׁוֹן אוֹשִׁיבְנּוּ דִּין; וְנִמְצָא מְזַכֶּה אֶת הַחֵיב, וּמַחֲיִיב אֶת הַזֹּכָאִי לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָשָׁע, אֲלֹא מִפְּנֵי שְׂאִינּוּ יוֹדֵעַ: לְכָף נֹאמָר "לֹא-תִפְּרֹו פָּנִים בְּמִשְׁפָּט" (דְּבָרִים א', י"ז).

ח. וְעוֹד אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל הַמַּעֲמִיד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל דִּין שְׂאִינּוּ הַגּוֹן כָּאֵלוּ הַקִּים מַצְבָּה, שְׁנֹאֲמָר "וְלֹא-תִקִּים לָךְ, מַצְבָּה, אֲשֶׁר

שָׁנָא, ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים טז, כב), ובמקום תלמידי חכמים כָּאֵלוֹ
נִטְעָ אֲשֶׁרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא-תִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה, כָּל-עֵץ: אֵצֶל, מִזְבַּח
ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לָּךְ" (דברים טז, כא). וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים
"לֹא תַעֲשֹׂן, אֹתִי: אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב" (שמות כ, יט) אֱלֹהֵי
הָבָא בְּשָׁבִיל כֶּסֶף וְזָהָב, זֶה הַדִּין שֶׁמִּנּוּהוּ מִפְּנֵי עֲשָׂרוֹ בְּלִבָּד.

ט. כָּל דִּין שֶׁנֶּתַן מָמוֹן כְּדִי שִׁיתַּמְנֶה אֲסוּר לַעֲמֹד מִפְּנֵיו, וְצוּ
חֲכָמִים לְהַקְלֹת אוֹתוֹ וּלְזַלְזֹל בּוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁהַטְּלִית
שֶׁמִּתְעַטֵּף בָּהּ, תִּהְיֶינָה בְּעֵינֶיךָ כְּמַרְדֵּעַת שֶׁלֹּחַמֹר.

י. כִּי הָיָה דֶּרֶךְ הַחֲכָמִים הָרָאשׁוֹנִים, בּוֹרְחִין מְלֶהתַּמְנוֹת;
וְדוֹחֲקִין עֲצָמָן הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ בַּדִּין, עַד שִׁידְעוּ שְׂאִין שָׁם
רְאוּי כְּמוֹתָן, וּשְׂאֵם יִמְנְעוּ מִן הַדִּין, תִּתְקַלְקַל הַשּׁוּרָה. אֵף עַל פִּי
כֵּן, לֹא הָיוּ יוֹשְׁבֵין לַדִּין, עַד שֶׁמִּכְּבִּידֵין עָלִיהֶם הָעָם וְהַזְקֵנִים,
וּפּוֹצְרִים בָּם.